

NASLOV: Sjećanje na početke progona Židova – svjedočanstvo Čestmira M. Duška

AUTORI: Bojana Simić / Velibor Simić / Sanja Crnogorac-Sitarski

ISHODI UČENJA:

1. Opisati povijesni kontekst antisemitizma i progona Židova u Europi tijekom Drugog svjetskog rata.
2. Analizirati svjedočenje Čestmira M. Duška kao osobno sjećanje na početke progona i šutnju društva.
3. Uočiti različite oblike ponašanja ljudi u okolnostima nepravde (djelovanje, šutnja, ravnodušnost).
4. Procijeniti odgovornost pojedinca i zajednice u situacijama progona i diskriminacije.
5. Osvijestiti važnost osobne hrabrosti i moralnog djelovanja u suočavanju s nepravdom – tada i danas.

UZRAST: 4. gimnazije

TRAJANJE: 45 minuta

POTREBNI MATERIJALI I OPREMA:

Računalo, projektor, internet veza

Video - svjedočenje Čestmira M. Duška (USHMM)

Uređena verzija: <https://youtu.be/bYPXLYPbcLO>

Radni list: „Vidim – Mislim – Pitam se“

Papiri za grupni rad, flomasteri, refleksijske kartice

KORIŠTENI IZVORI (svedočenja itd.): Čestmir M. Dušek

<https://youtu.be/bYPXLYPbcLO>

SCENARIJ NASTAVNOG SATA

1) Uvod (7 minuta)

Nastavnik upoznaje učenike s pravilima sata: poštovanje, tišina, pravo na šutnju.

Na ploču ispisuje pitanje: „Što bi značilo gledati, a ne moći govoriti?“

Kratki razgovor o propagandi i obilježavanju Židova u NDH.

Objašnjenje: svjedočenje Čestmira M. Duška iz Tuzle, koji kao odrasli čovjek, svjedoči o onome što je doživio kao dječak 1942. godine.

2) Glavna nastavna aktivnost (nastavnik bira varijantu A ili B)

A) Analiza svjedočenja (individualni pristup)

Gledanje video-isječka (5–6 minuta).

Minuta tišine nakon prikaza.

Učenici popunjavaju radni list Vidim – Mislim – Pitam se.

Razmjena dojмова u paru.

Zajednička diskusija:

- Što vidimo?
- Što to govori o ljudima?
- Što još trebamo razumjeti?

B) Rad u skupinama (25 min)

Gledanje video-isječka (5–6 minuta) – svi učenici gledaju svjedočenje u tišini.

Učenici se dijele u **5 skupina**, svaka analizira jedan aspekt svjedočenja kroz povijesni i etički kut.

Upute za grupni rad učenicima se daju u pisanom obliku putem kopirane tablice u kojoj je jasno naznačeno: tema njihove skupine, povijesni kut koji trebaju analizirati, moralni/etički kut koji trebaju raspraviti.

Svaka skupina dobiva svoj primjerak tablice, kako bi učenici imali jasne smjernice ispred sebe tijekom rada.

Skupina	Tema	Povijesni kut	Moralni kut
1. Propaganda i strah	Zvučnici i poruke NDH	Kako je propaganda oblikovala mišljenje građana?	Kako strah utištava razmišljanje i empatiju?
2. Obilježeni i izolirani	Židovi s žutom zvijezdom	Kako su izgledale mjere protiv Židova?	Kako obilježavanje stvara osjećaj isključenosti i srama?
3. Djeca i nasilje	Kamenovanje sinagoge	Kako su djeca preuzimala obrasce odraslih?	Kako nasilje postaje „igra“ kad nema otpora?
4. Odvođenje i šutnja	Ljudi u stočnim vagonima	Koliko se znalo o deportacijama?	Zašto ljudi nisu reagirali?
5. Znao sam, ali nisam smio reći	Informacije o Jasenovcu	Kako su informacije kolale unatoč cenzuri?	Kada neznanje postaje izbor?

3) Refleksija

A

Pisana refleksija u bilježnicu: „Najviše me potreslo ...“, „Danas, kad čujem slične poruke, mogu...“, „Šutnja tada je značila..., a danas znači...“

B

Svaka skupina pročita svoj zaključak.

Zajednički razgovor:

- Što nas u ovom svjedočenju najviše pogađa?
- Što mislite, zašto su djeca ponavljala ono što su vidjela?
- Može li šutnja značiti odobravanje?
- Što bi za nas danas značilo 'upozoriti druge'?

4) Domaća zadaća (opcionalno)

“Glas koji nije zabilježen”

Zamisli da jedna osoba iz Čestmirovog sjećanja (dijete koje baca kamen, odrasli promatrač, žena u vagonu, stražar, prolaznik...) može danas ispričati svoju verziju priče.

Uputa: Piši u prvom licu (do 1 kartice). Objasni što ta osoba misli, osjeća ili žali zbog onoga što je učinila – ili nije učinila. Na kraju, dodaj jednu rečenicu koja započinje s: „Danas bih rekao/la...”

NAPOMENE O INKLUZIJU (OPCIONALNO)

Kako će nastavni čas pružiti podršku učenicima s različitim potrebama, pozadinama ili predznanjem?

Tema je emocionalno zahtjevna; učenici imaju pravo na tišinu i ne moraju govoriti.

Nastavnik stvara atmosferu povjerenja i poštovanja.

Fokus na ljudskim iskustvima i moralnim izborima.

Nastava se temelji na autentičnom svjedočanstvu i poticanju empatije, kritičkog mišljenja i građanske odgovornosti.

Cilj nije pobuđivanje osjećaja krivnje, već razumijevanje posljedica šutnje i nečinjenja.

Povijest: razumijevanje društvenog i političkog konteksta progona.

Etika: promišljanje o moralnim odlukama i osobnoj odgovornosti.

Građanski odgoj: razvijati sposobnost reagiranja na nepravdu u zajednici.

DODATAK (RADNI LIST):

Radni list: Vidim – Mislim – Pitam se

VIDIM:

- Koje prizore, događaje ili riječi sam zapazio/la u svjedočenju?
- Koje su osobe prisutne? Kako se ponašaju?
- Što se fizički događa u prikazanim scenama?
- Koje emocije mogu uočiti na licima ili u tonu glasa govornika?

MISLIM:

- Što ovi prizori govore o društvu toga vremena?
- Što mi govori reakcija (ili nerekcija) ljudi u sceni?
- Kako povezuješ ono što si vidio/la s temama propagande, straha ili šutnje?
- Koje se vrijednosti ili stavovi mogu naslutiti iz ponašanja sudionika?
- Što misliš da su djeca tada mogla razumjeti, a što ne?

PITAM SE:

- Zašto su se ljudi ponašali tako kako su se ponašali?
- Što su promatrači mogli učiniti, a nisu?
- Što bih ja učinio/la u sličnoj situaciji?
- Kako danas prepoznajemo slične oblike šutnje, isključivanja ili ravnodušnosti?
- Što još želim istražiti kako bih bolje razumio/la kontekst ovog svjedočenja?